

yardım etmesini, yerli eser oynayanlara rüsum indirmesini filân çok gerekli görüyorum. Ancak bu yardımı yaparken de, Devlet ve Şehir Tiyatrosunda olduğu gibi, parayı veren heyetlerin tiyatroya özgürlüğünü zedelemesinden endişe duyuyorum. Bu yardımın gerekliliği karşısında bu yardımı verenlerin her türlü müdahalelerini önleyici tedbirlerin yardımıyla birlikte düşünlmesine taraftarım.

TARIK BUĞRA

Tiyatro-Devlet ilişkileri, Türkiye'de çok hususî bir durum gösteriyor. İlk bakışta tiyatro ve devlet münasebetleri sadece Şehir ve Devlet Tiyatroları konusundadır. Çünkü devletin özel tiyatrolara herhangi bir baskısı mevzu bahis değil. Ancak mevcut kanunların yüzünden savcılıkların yaptığı ve çoğu da komik müdahaleler mevzu bahis. Türkiye'de niçin devlet ve tiyatroya münasebetleri böyle hepimizi çarpıcı bir şekil almış? Bu sualin üzerinde durmak zannederim faydalı olacak. Her devlet bir kültür koruyucusudur. Millet denen şey, kültürden ibarettir. Biz bugün batıda eğer Türkiye'deki kadar çarpıcı meseleler görmüyorsak, batının kültür meselelerini halletmiş olmasındandır bu. Türkiye'de ise en basit kültür unsurları, milleti millet yapan unsurları dahi bir kavga konusudur. Meselâ dil. Bugün gıyabında sık sık hücumu uğrayan kültür müsteşarı, müdahalelerin başında Devlet Tiyatrosunda dil meselesini alıyor. Ve hence, buradaki arkadaşların tamamen aksine bir kanaat söyleyeceğim, kültür müsteşarı cidden kültürlü bir adamdır. Ve bu da Devlet Kitaplığı'nı, Millî Kütüphane'yi kurmasıyla kendiliğinden ispatlanmıştır. Bir millî kitaplığı kuran adam, sadece bu işiyle, bu eserleriyle kültür tarihine geçecek bir adamdır. Batıda örneklerini görüyoruz bunun, heykelleri dikiliyor bu adamların. Ama bu sözü söylemek istemezdim, hücumu çok uğradığı için mecbur hissettim kendimi. Tekrar ediyorum; Türkiye'de kültürlü meydana getiren unsurlar hence lüzumsuz yere münakaşa mevzu yapıldığı için devlet, bu şekilde müdahale mecburiyetinde kalıyor. Kendi temsilcileri vasıtasıyla. Ve bu müdahaleler de zannedildiği kadar korkunç değil. Geçtiğimiz devirlerde baksarsak, dünya bir devir geçirdi, ama Türkiye beş altı devir birden geçirdi çok kısa bir zamanda. Devletin müdahalesini daima göreceğiz. Şehir ve Devlet tiyatrolarında. Ne olmuş dün Tarık Buğra'nın piyesleri oynanmamış, bugün Çetin Altan'ın piyesleri oynanıyor. Mesele bu kadar basit. Benim piyesim ittifakla kabul edildiği halde 12 sene bekletildi. Bunun kavgası ilgilendirmez hiç kimseyi. Haklıydım da. Herkesin şahsî meselesi. Şehir ve Devlet tiyatroları daha evvelki konuşmalar da belirtildiği gibi, ve benim de bir iki fikirle katıldığım gibi, ister istemez Devlet temsilcilerine, yani dünkü, bugünkü ve yarınki hükümetlerin kontrolüne ve müdahalesine açık olacaktır. Bu, zannederim ittifakla kabul edildi. Dün nasılsa bugün de öyle oluyor ve yarın da öyle olacak ve bütün toplumlarda. Özel tiyatroların korunmasına gelince, Beklân Algan bey çok güzel söyledi. Bir korunma, eğer malî yönlerin dışına çıkacaksa, hususî bir alakayı davet edecekse; bu doğru dan doğruya topyekûn şikâyetçi ol-

duğumuz Devlet ve Şehir tiyatrolarının durumuna düşmek olacaktır. Himayeyi isteyen faturayı öder, ödeyecektir de. Ben de Beklân Algan beyin fikrine katılıyorum. Bu mesele, ki korunma kelimesi çok yer-siz burada, bu mesele bir kültür politikası olarak, bir kültür hizmeti olarak sadece bunların yaşamlarını kolaylaştırmak şeklinde olabilir. Bugün benim aklıma gelen de sadece Beklân Algan beyin demin söylediği gibi, bizim de Türk Oyun Yazarlar Kongresi'nde üzerinde durulduğu gibi, birtakım rüsumların, vergilerin azaltılması ve bunların da birtakım şartlara bağlanmasıdır, ve en güzeli de budur sanıyorum. Tiyatro özgürlüğüne gelince, tiyatroya özgürlüğünü kendisi yapar. Kendisi yapar, kendisi korur ve devam ettirir. Bugün hepimiz biliyoruz Türkiye'deki tiyatroya hayatın çizdiği grafiği. Bu özgürlüğe herhangi bir müdahale olduğunu iddia edecek değiliz zannediyorum. Herkes istediğini yazıyor, istediğini söylüyor, istediği bayağılığa düşüyor, istediği seviyeye de çıkıyor. İsteddiği meseleyi ele alıyor. Kimse de kaşınmıyor. Ama bütün toplumlarda şimdiye kadar olduğu gibi, ve daima olacağı gibi, birtakım sınırlar vardır. Biz bunlara Anayasanın paralelindeki diğer yasalar, diyoruz. Bunların dışına çıkınca elbette bu özgürlük kelimesi amaçtan başka birşey ifade etmeyecektir. Söyliyeceğim bu kadar.

NECATİ CUMALI

Ben anketinizin sorularına cevap vereceğim. Şimdi birdenbire Tarık Buğra arkadaşımı dinlerken biraz öncesine kadar düşündüklerim başka bir yön tuttu. Beni toplantının memnun eden tarafı; Tarık Buğra arkadaşına gelinceye kadar bütün arkadaşlarımız aşağı yukarı benim söyleyeceklerimi parça parça söylemiş olmaları, hattâ benim onlara katacak fazla bir sözüm kalmayıp. Şimdi, tiyatro-devlet ilişkilerini aldığımız zaman, benim sözlerine katıldığımız arkadaşlara ilâve edeceğim bir iki sözüm kalıyor. Türkiye bütçesine nisbeten, gerl kalmışlığına, fakirliğine nisbeten dünyada hiç bir devletin yapmadığı bir yardımı yükleniyor sırtına. Niçin yükleniyor bunu? Zaman zaman düşünüyoruz. Bir özenti mi bu, acaba tiyatro, ileri memleketlerde görülen bir müsun diye bir özentinin tesiri mi bu? Yoksa tiyatro bir eğitim müessesesidir, halkımızı kalkındıralım, tiyatrolarımız olsun diye bir iyiniyetin ifadesi mi? Ben sanmıyorum. Yani, ne ondan, ne bundan bir bilincin ifadesini taşıdığını sanmıyorum. Tiyatromuz olsun demisiz, bir tiyatro kanunu çıkarılmış. bu tiyatroların sayısı gittikçe artıyor. Ve buna da milyonlar ödüyoruz. Şimdi, bu tiyatroların idaresinde de birtakım aksaklıklar var. Bizi de üzün o. Şimdi tiyatro yönetenler, geçmişte de bugün de, birtakım kokular alıyorlar burunlarıyla, birtakım rüzgârlar hissediyorlar, yelkenlerini o tarafa doğru itiyorlar. Birtakım eserleri reddediyorlar, birtakım eserleri seçiyorlar. Zaman zaman olumlu, zaman zaman olumsuz eserler çıkıyor sahneye. Nereden geliyor bu? Şimdi bütün tiyatro tarihini düşündüğüm zaman, tiyatroyun tümü, yani eski Yunandan bugüne kadar, bütün eserleri oynamakta ne mâna var? Öyle bir devirde yaşıyoruz ki, bugünkü siyasî partiler çıkıyorlar,

radyoda istediklerini söylüyorlar. Meydanlarda mitingler tertip ediyorlar. Siz bana herhangi bir tiyatroya eseri gösterin ki, yani yeryüzünde herhangi bir memlekette yazılmış bu tiyatroya eserinin bu konuşmalar kadar radyolarda, meydanlarda yapılan bu konuşmalar kadar siyasî bir etkisi olsun ve sansürlenmesi icabetsin. Var mı böyle bir eser? Ben hatırlıyamıyorum. Eski Yunanda, bugün bizim ülkemizde şüpheli karşılanan yazarlara kadar, getirin oynayın, bunu küçük bir kahve toplantısında, bir meydana söyleyecek lâfların hiçbir tanesine temas etmediğini görürsünüz. Tiyatro yazarı ne kadar politikacı olursa olsun, görüşleri ne olursa olsun, bir meydan politikacısı, bir meydan hatibi olamaz. Evvelâ sanatkârdır, insanlığın hizmetindedir. İnsana hizmet etmek, insanı, yani Güngör Dilmen arkadaşımız ne kadar güzel dedi: Dram yazar, kalbi değer, komedi yazar, insan birtakım gülünmesi gereken gülünçlükleri hakkında düşündürür, dedi. Tiyatro yazarının görevi budur. Tiyatro yazarı bizim gözümüzü açar, etrafımızı bir bütün içinde görmemize yardımcı olur, aydınlatır. Tiyatroya sansür olmaz. Gelim bizim Devlet Tiyatromuza, bugün tesadüfen bir kültür müsteşarı var, daha önceleri de daha başka birtakım kimselerin daha başka endişeleri vardı. Bu endişeleri seziyorlar. Diyorlar ki; ben acaba bütçem meclisten geçerken nasıl tenkitlere uğramam? Bu tenkitleri önlemek için neler yapmalıyım? Ahmedi reddederim, Mehmedi kabul ederim, filân filân adamların gönlünü ederim, Bunlar yanlış, zavallı, acınacak düşünceler. İnsan bu hale düşmemeli. Şimdi 32 milyonluk memleketin içinde hiç bir insan yoktur ki, ben herkesten kültürlüyüm desin, onun dilini kontrolüne alsın, onun tiyatrosunu kontrolüne alsın. Hem tiyatroyu herkesten daha iyi bilsin, ben bu adamın şahsî üstünde durmak istemiyorum. Vakti zamanında, o yayın müdürüyken, yayın müdürlüğünde bir memurdum, yanında çalıştım, ne kitap okur, ne bilir, ne tiyatrodan anlar, ne de. Nihayet bir kütüphanecilik ihtisası vardır, bununla birtakım kitaplar toplar, bununla bir kütüphane açmış, bunu da kendisi için, kendisi meslekte yükselmeye için yapmıştır. Şimdi, ben bir adamın, tiyatroya fikre âşık, düşünce özgürlüğüne âşık bir adamın kendisinin üstünde herhangi bir adamın kendisini kontrol etmeye yetkili bulmasını kabul etmiyorum. Bu adam demin Tarık Buğra arkadaşımın dediği gibi, isterse kültürlü olur, isterse olmaz. Beni kimse, benim üstümde kontrol edemez. Ben bir Türk vatandaşım, Türk anayasasına göre düşünürüm. Özgürüm, kimse benim yaptığuma karışamaz. Onunla nihayet bir tartışım. O dil meselesini öyle anlarsa, ben böyle anlarım. O tiyatroyu öyle anlıyorsa, ben böyle anlarım. Ben bir Türk vatandaşı olarak iyi piyes yazıyorum, oynatmak benim hakkımdır. Bir Kültür Müsteşarı, bir Maarif Vekili çıkıp benim eserimi kontrol edemez. Memleketin savcısı var, der ki; arkadaş, sen memleketin kanununa aykırı işler yapıyorsun, durum budur. Onun karşısına çıkar, hesap veririm. İkinci bir adam tanımam. Şimdi ne oluyor bu? Sınırları bilinmeyen bir ölçü konuyor ortaya, bu sınırları kimse kontrol edemiyor. Ve birtakım vehimler,

birtakım vehim alıcılar-vericileri, vehim ticareti çıkıyor ortaya. Bununla biz tiyatroya idare etmeye kalkıyoruz memlekette. Olmaz. Bundan üzülmiyiz. Diyemeyiz bunu. Bugün böyle olmuştur, yarın böyle olacaktır. Hükümetin bünyesi bu aksaklığı doğuruyorsa, hangi siyasî kanaatte olursak olalım, sıra bugün zararımızdaysa, yarın sizdir. Bunu önlemenin yollarını arayalım. Tiyatroyu seviyorsak, tiyatroyu koruyalım. Diyelim ki, bu bir insan sanatıdır. Taa beşer tarihinde eski Yunan tiyatrosunda evvel de birtakım oral şekillerde çıkmıştır. Oynamıştır, çok eskidir tarihi. Yani insanın bir kendini ifade etme ihtiyacının sanatıdır. Tiyatro sanatını koruyalım.

HASAN-ÂLİ EDİZ

Efendim, benim kanaatime göre, sanat her yerde her zaman ilerici olmuştur. Bu böyledir. Bütün milletlerin tiyatroya tarihini tetkik ettiğiniz zaman, hattâ toplumların düşme tarihini tetkik ettiğimiz zaman görürüz ki, edebiyatla, resimle, tiyatrosuyla, sanat daima ilericidir. Şimdi bütün dünyada bu açıdan bakıldığı zaman, devletler tutucu olmuştur. Bizim gibi geri kalmış ülkelerde bu daha da fazla. Hele demokrasicilik oyununa başladıktan sonra büsbütün göze batmaya başlamıştır. Meselâ, basit bir misâl, bundan kırk veya elli sene evvel oynanan bir "Hülleci" eseri. Hepimizin görüp alkışladığı bir eser. Kırk sene sonra bu eser Konya'da oynandığı zaman recmedilmiş, hücumu uğramış. Hazin birşey. Ve şimdi bütün eserleri kıyas edersek, bu bakımdan mütalâa edersek, bu açıdan alırsak görürüz ki, aynı seviyedeyiz. Yani, "Hülleci" gibi eserlerin men edilmesi seviyesindedir. Demokrasi var diyoruz Türkiye'de. Meselâ Fransa'da bugün bir athé eser, bir din aleyhinde eser. Oynanabilir. Görüştür, çıkar, oynar, öbürüsü bu nu tenkit eder. Sıkı mı bugün bizde, din aleyhinde eser oynanabilir mi? Soruyorum size? Oynanmaz. Deği oynansın, bir yazı yazılamaz. O halde bu demokrasi de değil, bu durumda. Ben bu kanaatteyim. Demokrasi diyoruz, vazabilir misiniz kanaatinizi, söyleyebilir misiniz Fransa'daki kadar? O halde değil bu demokrasi. Şu halde bu açıdan bizdeki devlet ve tiyatro müsteşarını alacak olursak, benim kanaatime göre; devletin bütün malî yardımlarını bir kenara bırakın, tiyatroya yönündeki etkileri olumsuzdur, menfidir. Yani gölgedir, başka birşey değildir, hangi açıdan alırsanız, alın. Alınz Şehir tiyatrolarını, hattâ çok daha evvel İstanbul'da tek parti zamanında, Atatürk zamanında Şehir tiyatroları mevzu bahs olduğu zaman, bilmiyorum onun tarihini siz incelediniz mi, Şehir tiyatrolarına para verilsin mi, verilmesin mi, yetkisi olan İstanbul Şehir Tiyatrosu, Yorgancı esnafından Ahmet Ağa, takunyacı esnafından Mehmet Ağa, tespihçi esnafından Yusuf Ağa çıkmıştır, böyle sağma şey olmaz, bu kantoculara, bu oyunculara para verilmez diye isyan etmiştir. Fakat Atatürk demir yumruğuyla vurmuştur o zaman kafalarına onların, susturmuş ve İstanbul Şehir Tiyatroları'nı kurdurmuş. Bu, demokrasi devrine kadar böyle yürütülmüş. Fakat şimdi maalesef, çeşitli politik sebeplerle hepimizin bildiği sebeplerle seçmenin karşısına çıkıp ta oy almak

bahis konusu olunca seçmen gerici-
dir, çünkü 20 milyon okuması yaz-
ması olmayan bir halktır, o bana oy
vermez, ben böyle yaparsam, bu
şu veya bu partiler için değil, bü-
tün partiler için aynı, seçmenin
karşısına çıktıkları zaman hepsi
aynı dili kullanıyor. Bu durum
karşısında hepsi ister istemez tutu-
cu ve gerici olmak durumundadır-
lar. Şimdi böyle bir idare, Devlet
Tiyatrosu mevzu bahis olduğu za-
man, Devlet idaresi mevzu bahis ol-
duğu zaman ne olabilir? Gayet ta-
bil ki, tutucu olacaktır. Ve elbet-
te ki onun tiyatrolarında ister Dev-
let tiyatrolarında, ister Şehir tiyat-
rosunda oynanacak eserler hiç şüp-
he yok o politikamın, yani o günün
politikasının temayüllerine, eğilim-
lerine uygun eserler olacaktır, baş-
ka türlü beklenemez. Özel tiyatroy-
la münasebetlerine gelince, benim
kanaatimce devletten özel tiyatrolar
için de uzun boylu birtakım sey-
ler beklemek imkânı yoktur. Aynı
zihniyet burda da yürürlükte olaca-
ğı için, Devlet tiyatrolarında, hele
kendi görüşlerine aykırı birtakım
eserler bahis konusu olursa, yahut
oynanması ihtimali olursa, gayet
tabiidir ki, onları da tutmayacaktır.
Ancak burada özel tiyatroların ken-
dilerinin alacağı birtakım tedbirler-
le yaşamlarını sağlamaları icabe-
diyor. Meselâ Ulvi Uraz, diyor ki;
bizim bugün 10 lira koyduğumuz fi-
yat çoktur. Hakikaten çoktur, ve bu-
gün 10 lira parayı verebilecek olan
kaç kişi vardır ki tiyatroya gidebil-
sin. Ve yine haklı olarak işaret et-
tiği gibi 10 lirayla bitmiyor iş. Git-
me gelme, bilmem vesait parası,
bilmem otomobil parası, vestiyer
parası, susu, busu.. Yani bir ada-
mın tiyatroya gitmesi 25 lirayı bul-
uyor. Hangi adamın 25 lirası vardır
ki gitsin tiyatroyu sevedebilsin. Bu
önemli bir mesele. Biliyorsunuz bir
medenî milletin seviyesi benim
kanaatimce gece hayatıyla ölçülür.
Yani bir toplum ne kadar çok gece
hayatını yaşıyorsa o kadar medenî-
dir. Çünkü insanlar günlük hayatla-
rını kendileri için yaşamıyorlar. Ha-
yatlarını kazanmak için, ekmeğe pa-
rası için yaşıyorlar. Akşam oldu-
ğu zaman, evine geliyor ve ondan
sonra kendisi için yaşamaya başlı-
yor. İşte bu adam tiyatroya gidebi-
lirse, herhangi bir eğlenceye gide-
bilirse kendisi için yaşıyor. Bina-
enaleyh en kötü bir tiyatroya bile,
bizim beğenmediğimiz dudak tuttu-
ğumuz bulvar tiyatroları bile bu ba-
kımından yararlı sayılması gerekir.
Şimdi gelelim tiyatroya özgürlüğü me-
sesine. Ben tiyatroya özgürlüğü de-
nince eski tabirle söylüyeyim: "ha-
yalı muhal" farzediyorum. Devlet
tiyatroları özgür olamazlar, çünkü
baskı altındadırlar. Şehir tiyatroları
ve Devlet tiyatroları.. Özel tiyatrolar
da gişelerin esiridir. Eser tutar mı
tutmaz mı, bu mülâhaza hâkim oldu-
ğunda da özgür olamaz tiyatroyu. Bu-
günkü şartlar içinde bir tiyatroya öz-
gürlüğü yoktur. Bunu nasıl yapmak
icabediyor, bu apayrı bir konudur.
Bu kısacık konuşmamız içinde bur-
da anlatmanın imkânı yok. Benim
düşüncelerim bu.

ZAHİR GÜVEMLİ

Devlet ve tiyatroya münasebetleri
bizim memleketimizde oldukça dü-
zensizdir. Devlet ve belediyelerin
tutumu, sübvansiyon değil, prodüksiyon
sistemidir. Devletçilik, kıs-
men tabik edilmektedir. Tiyatro-
muzun gelişmesi için, bu durumu

daha müsait bir şekle sokmak doğ-
ru olur. Devlet, ticarî maksatla ha-
reket etmediğine göre, resmî tiyat-
rolara tanınan haklar eşit şekilde
özel tiyatrolara da tanınmalıdır.

Bu durumda Devlet tiyatrolarının
olsun, Belediye tiyatrolarının ol-
sun repertuar bakımından özel ti-
yatrolara nisbetle daha geniş im-
kânları vardır. Klâsikleri tanıtmaya
görevini bu tiyatrolar daha rahat
yapabilirler.

Nihayet, devlet ve tiyatroya mün-
asebetlerinin en önemlisine temas et-
mek isterim. Bu da, devletin, yani
resmî makamların bilgisiz bir san-
sür kafasıyla davranması, tiyatroya
baskı yapmaya kalkışmasıdır. Dünyanın
hiçbir devrinde bu tutum ne devleti
başarıya götürmüştür, ne de tiyat-
ronun ilerlemesine faydalı olmuştur.
Bana misâl soracak olanlara, gazete
koleksiyonlarını karıştırmalarını
tavsiye edeceğim. Devletin tiyatroya
müdahalesi konusunda sözü ge-
çen koleksiyonlarda maalesef ol-
dukça zengin bilgi vardır.

Tiyatro özgürlüğü sorusuna gelin-
ce, değil sade tiyatroyu yazarı, her
yazar, hattâ her vatandaş özgür
olmalıdır. Özgürdür de. Bir tiyat-
royu yazarı fikrini dilettiği bir form
içinde ifade edebilir. Buna kimse
engel olmaz, olamaz ve olmamakta-
dır. Ama bu özgürlük, bazan, ya-
zarla yazı masası arasında kalabi-
liyor. Meselâ bir Refik Erduran'ın
eserini, daha sahneye çıkarılmasın-
dan ve oynanmasından önce savcılık
elde edebilir. Ya da, yazarın
oyunu, oynandıktan sonra, beraat
kararı alacağı belliyken, mahkeme-
ye sevk edilebiliyor. Veyahut, ya-
zar, eserini resmî tiyatrolara kabul
ettiremiyor. Tekniğin kötü olduğun-
dan, eserin berbat olduğundan, yani ten-
kidi ve ticarî hükümlerle olsa buna
kimse birşey demez. Beğenen oynar,
beğenmeyen oynamaz. Ama iş,
bilindiği gibi, büsbütün başka, büs-
bütün Karakuşvâri hükümlerle yürü-
tülüyor. Bazı memleketlerin mah-
kemelerinde âme vicdanını tem-
sil etmek üzere lâaletayın hemşeriler-
den jüri teşkil edilmesini gayet
iyi anlarım. Ama celep veya kasap-
ken Belediye Meclisi'ne girmiş bir
vatandaşın tamamen ihtisas isteyen
bir konuda Belediye tiyatrolarının
kaderine tesir edecek söz sahibi ol-
masını bir türlü anlayamadım. O-
yuncu da, yazar kadar özgür ola-
bilmelidir. Bu özgürlüğün sınırları
resmî makamlar değil, sadece şah-
sî mukaveleler tayin eder.

YILDIZ KENTER

Şimdiye kadar devletin tiyatroya
konusunda belirli bir politika gü-
tüğünü görmedik. Bugüne kadar
devletin tiyatroya ilgisi, şu kadar
milyonla Devlet tiyatrolarına yar-
dımından ibaret kalmıştır. Bizce doğ-
ru olan da buydu. Devletin, yapı-
cı yardım karşılığında tiyatroyu
kendî politikasına hizmete zorla-
ması her sanat kolu gibi, gelişme-
si herşeyden önce özgür olmasına
bağlı olan tiyatroyu, belli bir para-
lellik içinde monotonîye, sonunda da
çöküntüye götürürdü.

Son zamanlarda kulağımıza çalı-
nan ve doğruluğuna inanmak iste-
mediğimiz bazı müdahale haberleri
gerçekleşirse günün içinde, daha
yeni yeni emeklemekten kurtulup
yürümeğe çabalayan tiyatromuz
kimbilir ne kadar gerilere dönecek
yine..

Son on beş yıl içinde özel tiyatrolar,
çeşitli imkânsızlıklara rağmen,

ödenekli devlet ve belediye tiyatrolarından
hiç aşağıya düşmeyen kaliteli bir
tiyatroya hizmeti çabasıyla sürdür-
ebilmişlerdir. Devlet ve belediye,
yolda aşağı yukarı otuz milyona
yaklaşan dev bir tahsisatı, aynı
gayeye yönelmiş bir hizmetin
yürütülmesi için harcadıkları halde,
özel tiyatrolar bu milyonların
bir kuruşundan faydalanamazlar.
Üstelik kendilerine yükletilen mali
kültürlerin yükü altında boğul-
mamak için çırpınır dururlar.

Özel tiyatroların şimdilik küçük
bir, iki dileği var: Devlet tiyatrolarına
kanunla tanıtmış bazı haklardan
faydalanmak. Ödenek kaskdet-
miyoruz. Devletin yalnız kendi
tiyatrolarına lâik gördüğü astron-
omik rakamlı ödeneklerden küçük
bir kısmını özel tiyatrolara ay-
rarak ferasetini göstereceği gün,
herhalde pek yakın değil. Ama hiç
olmazsa şu mali yükü kadar adı da
bize dokunan "Eğlence Resmî"nden
kurtarsa bizi. Turnelerimizde, her-
hangi bir yerde bir gece oynayabil-
mek için polis karakollarında boy
göstermek zorunda kalmamak.. Be-
lediyeye, hazineye bağlı binalarda
en çok Devlet tiyatroları kadar kira
ödiyerek oynayabilesek..

İsteklerimiz şimdilik bu kadar,
küçük ve basit, görüyorsunuz. Da-
ha fazlasını nasıl olsa ummuyoruz.
İstemenin de faydası yok. Tiyatro
özgürlüğünü biz, tiyatronun hiç bir
akımın, hiç bir ideolojinin, hiç bir
sabit fikrin baskısından olmadan sür-
dürülebilmesi mânâsında anlıyoruz.
Tiyatro özgürlüğünün sınırları kalite-
li eser ve iyi icra olarak kabul
edilirse, tiyatroya topluma karşı gö-
revini en iyi şekilde yerine getirebi-
lecektir.

YAŞAR NABI

Efendim, bizde devletin tiyatroya
ile ilgilenmesi Cumhuriyetten son-
ra başlamıştır. Asıl anlamıyla Şehir
Tiyatrosu'nun kuruluşunu bir
yana bırakırsak, o yarım kalmış,
İstanbul şehrinde kurulmaya başlan-
mış eseri bir yana bırakırsak, An-
kara'da konservatuarda, tiyatroya bö-
lümünün ve ondan sonra da Devlet
Tiyatrosu'nun kurulmasıyla. O za-
manları hatırlıyorum, o zamanlar
devletin tiyatroya ne kadar önem
verdiğini, nasıl çırpındığını hatırlıyorum.
Meselâ bir Kültür Bakanı,
bir Eğitim Bakanı Hasan-Âli Yü-
cel'in oradan oraya koşup hiç yok-
tan bir tiyatroya kurmak için nasıl
 uğraştığını, daha önce Atatürk'ün
direktifleri altında halkevlerinin ge-
ne böyle en küçük malzeme ve in-
san unsurundan mahrum olarak na-
sıl çırpındığını bildiğim için söylü-
yorum, sonradan sonraya gelişmeye
başlamıştır tiyatroya ilgisi devletin
ve bu tiyatroya ilgisi zamanla inkişaf
etmiş, fakat bir gün gelmiştir ki,
artık sanki tiyatroya sorunu tama-
miyle halledilmiş, bitmiş gibi, dev-
let; demokrasi düzenine girdikten
sonra tiyatroyu, korunacak, yardım
edilecek bir sanat müessesesi gibi
değil de, sadece sırtında bir yük,
nasıl olup da zararları mümkün
mertebe azaltılıp atılması gereken
bir yük saymaya başlamıştır. O
telâkki gitgide gelişip bu-ün orak o
hale gelmiştir ki, bu tiyatroyu ka-
pamak mümkün o'sa çoktan kapa-
tırlardı, ama kapamak bir ayıp,
dünya ölçüsünde bir ayıp sayılaca-
ğı için, başka usullere başvurulmuş
ve bir tek adamın emri altına kon-
muştur. Bu tek adam Kültür Baka-
mı bile değildir, tiyatroyu yönetimi

altında tutan adam, eski bir dostum-
dur. Kütüphaneimize yaptığım hizmet
hakikaten şükranla anarım, Türk
Klâsiklerinin çıkarılması için Ha-
san-Âli Yücel'in başkanlığı altında
nasıl gayretle, nasıl cansiparane çalı-
şmış olduğuna şahadet ederim.
Fakat bugün bu tiyatroyu işleyemez
hale getirmek için elinden geleni
yapmaktadır. Bu tiyatronun, Devlet
Tiyatrosu'nun bir edebî heyeti var-
dır, fakat bu edebî heyetin kararları
bile tabik edilememektedir. Bu
edebî heyet pek ilericî kararlar ver-
mez. Bununla beraber verdiği kararlar
da tabik edilememektedir. Kabul etti-
ği eserler de sonradan kaldırılmaktadır.
Hattâ ödül almış
tiyatroya eserlerinin ödülleri veril-
mesi bile yasaklanabilmektedir. Bu-
gün hakikat budur. Bu vaziyette,
yalnız bu vaziyette değil, her za-
man gerek Şehir tiyatrolarımızın,
gerek Devlet tiyatrolarımızın, de-
mokrasiye hergün değişen idare ile
beraber hergün yöntem değiştirecek
bir ortam içerisinde faydalı olabile-
ceğine kanaatim bulunmadığından,
ancak bir tek çıkar yol düşünmü-
şümdür kurtarmak çaresi olarak
Devlet ve Şehir tiyatrolarını; o da
su: bir tek klâsik devlet tiyatrosu
bulundurarak onun dışındaki bütün
tiyatroları serbest bırakmak. Gerek
İstanbul Şehir tiyatrolarını, gerek
Devletin diğer tiyatrolarını serbest
bırakmak, bir yandan da onları
yardıma, geniş yardıma tâbi tut-
mak, yardım yoluyla ya da rüşum-
ların tamamen kaldırılması yoluyla
sanat bakımından bir he-
yete, özgür kurumların seçeceği
bir sanat kuruluna incelet-
tirerek gerçekten başarılı görülen
tiyatroları senelik belli tah-
sisatlarla bağlamak ve bu tahsisat-
larla onları fiilen halkın hizmetinde
çalıştırmak. Bence tek çıkar yolu-
muz budur. Devletin elinde kaldık-
ça tiyatrolar, hele Şehir Meclisleri-
nin elinde kaldıkça oyuncak olmaya,
güllünç olmaya, hergün biraz daha
aşağılaşmaya, hergün biraz daha
kıymetlerini kaybederek, fonksiyon-
larını dahi yapamaz hale gelmeye
mahkûmdurlar.

MÜCAP OFLUOĞLU

Devlet Konservatuarı, Devlet Ti-
yatrosu, Devlet Operası, Devlet Ba-
lesi gibi, birinci derecede ödenekli
san'at teşekküllerinin dışında Be-
lediyesinden ödenek alan İstanbul Şehir
tiyatroları var. Bu teşekküller,
her yönden imkânları, bilhassa öde-
nekleri bakımından, hiç de azımsa-
nacak. Küçümsenecek teşekküller
değildir. Yönetilmeleri ve tutumları
bakımından zaman zaman yeriliyor-
larsa, bu da günlük politika oyunla-
rının bünyelerinde açtığı çatlaklar-
dan sızan san'at dışı entriklerin et-
kisi altında kalmalarındandır. Ay-
rıca san'at özgürlükleri de, bağlı ol-
dukları makamların ahganlık ölçü-
leri ile ayarlanmaktadır. Oysa, uy-
gar demokrasilerde san'atçı, hür ve
heyecanlı kişiliği ile toplumuna renk
verir, yaşama gücü katar. Uygur
toplumlar da evrensel üne ulaşmış
san'atçıları ile övünür, onları her
fırsatta alkışlar, destekler.

Son yıllarda Türkiye'mizde elle tu-
tular, gözle görülür bir gelişme var
tiyatroya alanında. Yazarlarımız geli-
yor, tiyatroya trupları sayıca artı-
yor, seyirci adedi geçen yıllara kı-
yasla büyük ölçüde çoğalma kay-
dediyor. İstanbul şehrinde bugün
sayıları on beşi bulan özel tiyatrolar,
her tür oyunları, der bütçeleri
ile değerlendirmeye çalışarak, mem-

leket tiyatro ve kültürüne olumlu yardımlarda bulunuyorlar. Özgürlükleri ödeneği tiyatrolardan daha belirli, tutumları daha renkli ve daha san'atçı kişiliğinde. Ödeneklerini seyircilerinin ilgilerinden alan bu teşekküllerin tek istekleri, bilhassa Belediyelerden vergi probleminin azaltılması, hattâ kaldırılmasıdır. Bu, tüplerin kazançları, yaşayabilmelerini mümkün kılacak, ömürlerini uzatacaktır. Masrafları büyük, ceplerine giren para küçüktür. Herşeyi Devlet babadan beklemiyelim ama, uzaktan da olsa bizi himaye ettiğini, çabamızı küçümsemediğini bilmeli ve iç huzuru ile çalışmalıyız. Özel tiyatrolar Türk tiyatrosu san'atının özel teşebbüsleridir.

ÜLKÜ TAMER

Devletin tiyatro politikası mı? Bizde devletin bir tiyatro politikası yoktur ki. Daha doğrusu, düne kadar yoktu. Bir Devlet Tiyatrosu vardı, o kadar. Hükümetin ileri gelenleri zaman zaman gidip bir Shakespear, bir Euripides seyrederek, Devlet Tiyatrosu'nun ileri gelenleri de tebrikleri kabul ederlerdi. Sonra birlikte fotoğraf çektilerdi. Unuttum söylemeyi: devlet babamız bir sürü de para verirdi resmi tiyatrolara.

Şimdi bütün bunlar yine yapıyor. Yapıyor ya, yeni birşeyler de var havada... Bazı oyun yazarlarımızın oyunları Devlet Tiyatrosu'na kabul edilmiyor; ayrıca eklemenin gereği yok tabii: oyunları oynanmayan yazarlarımız solcu yazarlar. Bir Muhsin Ertuğrul, ayak onunlarıyla Şehir Tiyatrosu'ndan uzaklaştırılıyor. İnsan şöyle uzaktan baksa gü-lünç bir manzarayla karşılaşacak:

sanki Devlet tiyatroları, Şehir tiyatroları özel birer tiyatro olmuş da, özel tiyatrolar birer resmi tiyatro... Öyle ya, Tenek'e'yi oynayan kim, Yolcu'yu, Puntıla Ağa ile Uşağı Matti'yi, Kartal Tekmesi'ni, Kurban'ı oynayan kim?

Bu durumda özel tiyatrolara kim yardım eder?.. Onları kim korur? Devlet Tiyatrosu olmaktan çıkıp Hükümet Tiyatrosu haline gelen, Şehir Tiyatrosu o'maktan çıkıp, Belediye Meclisi'ndeki AP'lilerin Tiyatrosu haline gelen kuruluşlara avuçla para verenler san'atı tutmazlar tabii. Üstelik gelir vergisinin dışında bir de eğlence resmi alırlar. Salon bulmak gibi "lüks" sayılabilecek birtakım yardımların sözünü bile edemiyorum. Ama Hitler'in Mein Kampf'ını özel bir tiyatronun sahneye uyguladığını düşünün. O tiyatroya her türlü "gizli kolaylık"ın sağlanacağından kuşkunuz olmasın.

Tiyatro özgürlüğüne gelince... Merak etmeyin, tiyatro özgürlüğü de Temel Hak ve Hürriyetleri Koruma Kanunu'yla korunacak...

HALDUN TANER

Efendim, ben şanssız durumdayım, en son konuştuğum için. Arkadaşların çoğu benim söylemek istediklerimi belirttiler. Ben küçük bir nokta üzerinde durmak şansına mâlikim, ben diyorum ki: Devletin "parasını ben veriyorum, programını ben yapacağım" zihniyeti yanlış. Çünkü parasını Devlet vermemektedir, parasını vatandaş vermektedir. (Bravo, çok güzel! sesleri). Vatandaşın parası veriliyor, geçici bir hükümet tarafından bir tiyatroya. Şimdi bu durumda, geçici

hükümetlerin malı değildir tiyatro, devamlı milletin malıdır. Bu zarureti farkededen bazı Millî Eğitim Bakanları, çeşitli zamanlarda çeşitli kültür müşavere kongreleri topladılar. Bir tanesi Güzel Sanatlar'da oldu, bir tanesi Ankara'da oldu, birisi Bedrettin Tuncel'in zamanında oldu, birisi Halk Partili İbrahim Öktem'in zamanında oldu, ondan evvel de oldu. Bu müşavereelerde ortaya çıkan şeydu: her koldan sanatçılardan geldiği bu konuşmalarda, memleketin, milletin, devletin bir kültür propagandası olmalıdır ki, geçici hükümetlerin politikasıyla dümen değiştirmesin. Devamlı bu kültür politikası gitsin. Şimdi şu halde, ben derim ki, parasını veriyorum düşüncesi yanlış. İktidardayım, karışırım düşüncesi yanlış, Üniversitenin tedrisatına, eğitimine nasıl karışılmıyorsa, nasıl karışılmamak gerekirse, T.R.T.'nin neşriyatına nasıl karışılmamak gerekirse, tiyatrodaki bu bağımsızlık fazlasıyla olmalıdır. Tiyatro çok yanlı bir sanattır, tiyatro renkli bir sanattır, yalnız önyargıyla şu şekil piyes yazılacaktır diye eleştirenler, ne devlet, ne tiyatro müdürleri birtakım buyruklar koyamazlar. Tiyatro bu şekilde damarı kopan bir sanat olur. Tiyatronun çalışabilmesi, zengin olabilmesi, etkili olabilmesi için her daldaki çalışması lazımdır. Hatta bulvar tiyatrosu da muayyen fonksiyonu olan bir koldur. Sosyal görüşlü piyesler yazılacaktır, bireysel piyesler oynanacaktır, klasik piyesler halka öğretilmek için örnek olarak sunulacaktır. Eski klasikler, yeni klasikler, dünya tarihinin belli-belli şaheserleri Türk halkına sunu-

lacaktır, bunu da Devlet Tiyatrosu yapacaktır. Ödenekli tiyatro yapacaktır, büyük prodüksiyon tiyatrosu yapacaktır. Bunun parasını da devlet verecektir, yani milletin parasını millete kültür şeklinde yönetecektir. Bence böyle düşünmek lâzımdır. İkinci fasla geçince özel tiyatroların korunmasıdır dediği zaman tabii biz bundan özel tiyatroların maddi olarak korunmasını, yani subvansiyon almasını, iyi eserlerin desteklenmesini kaliteli oyun oynayan birtakım tiyatroların katlandıkları bazı fedakârlıkların birtakım rüsum indirmeleri, yahut primler vermeleri dengelemesini kastediyoruz. Bunlarda hep vergiler aklımıza geldi, bir başka şey benim aklıma geliyor. Eleman yetiştiren okullar, resmi okullara da destek verse devlet, buralardan yetişecek elemanların özel tiyatro kadrolarını kuvvetlendirmeleri de bir yardımdır. Özel tiyatrolar bugün kadrolarındaki zaattan şikâyet ediyorlar. Neden? Konservatuarlarımız iyi işleyemiyor da onun için. Devletin elinde olan konservatuarlarda iyi talebe yetiştirildiği zaman Devlet tiyatrolarının ihtiyacı karşılandığı gibi, özel tiyatrolara da kaliteli adam yetişmiş olacak. Ben yardım deyince bunu da anlıyorum. Yani devletin yapması lâzım gelen yardımlar. Millî Eğitim Müstesarin'a gelince, evet büyük hizmeti olmuş bir kimsedir, Millî Kütüphane'yi kurmuştur, çalışkan bir arkadaş. Fakat Millî Kütüphane'yi kurduğu için anıt dikilmesi lâzım gelen bir zat, bilmediği bir alana el attığı için anıt dikülmesi gereken bir zat da olabilir.